

RIGSADVOKATEN
FREDERIKSHOLMS KANAL 16
1220 KØBENHAVN K

TELEFON: 7268 9000
FAX: 7268 9004
E-MAIL: RIGSADVOKATEN@ANKL.DK
www.anklagemyndigheden.dk

DATO

JOURNAL NR.
RA-2020-3200503-41

SAGSBEHANDLER: TKL/

REDEGØRELSE FOR KONKRET SAG OM DNA-BEVISER

1. Indledning

Justitsministeriet har den 12. maj 2020 anmodet Rigsadvokaten om at redegøre for hændelsesforløbet i en konkret sag, som blev afgjort ved Retten på Frederiksberg i december 2018. I sagen blev en mand idømt 60 dages fængsel for indbrud. En prøve med 10 dna-systemer pegede på dømte som ophavsmand til det fundne dna frem for en tilfældig, anden person med en bevismæssig vægt på over 1.000.000. Østre Landsret stadfæstede dommen i september 2019.

Efter ankedommen anmodede den beskikkede forsvarer i november 2019 om en ny dna-undersøgelse af den dømte lavet med 16 dna-systemer. Resultatet af den nye prøve viser, at resultaterne taler lige meget for og imod, at det undersøgte dna stammer fra den dømte frem for en tilfældig, anden person.

Justitsministeriet har anmodet om, at Rigsadvokaten i forbindelse med redegørelsen forholder sig til, hvad sagen giver anledning til både bagudrettet og fremadrettet, når det gælder brugen af DNA-oplysninger, herunder om der kan være andre lignende sager, og hvordan man i så fald finder frem til dem. Justitsministeriet har endvidere anmodet om, at der inden udgangen af maj 2020 færdiggøres samlede retningslinjer for, hvordan dna bliver brugt i straffesager.

2. Generelt om brugen af dna-beviser i straffesager

Menneskets krop er opbygget af et meget stort antal forskellige typer levende celler. Dna er det arvebærende materiale, der findes i alle kroppens kerneholdige celler. Dna er en forkortelse af stoffets kemiske betegnelse, deoxyribonucleinsyre, som er det molekyle, der fastlægger kroppens karakteristika og funktioner. Forskellige dna-sammensætninger er med andre ord medvirkende til, at enkeltindivider er forskellige.

Sammenligner man to ubeslægtede menneskers dna vil størstedelen af dna'et være ens. Der findes dog nogle dna-områder (også kaldet dna-systemer), der har en særlig

opbygning, som ofte er forskellig fra menneske til menneske. Gennem en analyse kan opbygningen af disse dna-områder bestemmes. Resultatet præsenteres som en række tal, dna-faktorer, hvis kombination giver et dna-signalement af den pågældende person. Den samlede mængde dna-faktorer udgør personens dna-profil.

Hvis der for et biologisk spor påvises én eller to dna-faktorer inden for hvert dna-system, hidrører sporet sædvanligvis fra kun én person (ren dna-profil). Hvis der i sporet påvises mere end to dna-faktorer inden for ét eller flere dna-systemer, findes der sædvanligvis dna fra mere end én person i sporet (såkaldt blandings dna-profil). Der kan også være tale om en partiel dna-profil. Det er tilfældet, hvor det ikke har været muligt at finde alle dna-faktorerne inden for de 16 dna-systemer.

2.1. Dna-profiler baseret på 10 og 16 dna-systemer

Dna-profiler, som indgår i efterforskningen af straffesager i Danmark, optages i Det Centrale Dna-profilregister (dna-profilregisteret). Dna-profilregisteret blev oprettet ved lov nr. 431 af 31. maj 2000 om Det Centrale Dna-profilregister, der trådte i kraft den 1. juli 2000. Dna-profilregisteret blev oprettet med det formål at etablere et internt arbejdsregister for politiet med henblik på at forbedre politiets muligheder for at efterforske og opklare forbrydelser som f.eks. drab, voldtægt og seksualforbrydelser mod børn, hvor gerningsmanden erfaringsmæssigt ofte har efterladt biologiske spor.

Det er Rigspolitiet, der fører dna-profilregisteret. Registeret er opdelt i to dele - en spordel og en persondel. Spordelen indeholder dna-profiler fra spor (sporprøver). Persondelen indeholder personidentificerede dna-profiler (referenceprøver).

Retsgenetisk Afdeling har i perioden fra 2000 til oktober 2011 typebestemt spor- og referenceprøver efter 10 dna-systemer. Fra november 2011 har Retsgenetisk Afdeling typebestemt sporprøver efter 16 dna-systemer. Fra juni 2012 har også referenceprøver været typebestemt ved brug af 16 dna-systemer. Sammenligningserklæringer baseret på analyse af 16 dna-systemer har været foretaget siden juni 2012, hvor både spor- og referenceprøver er blevet analyseret efter 16 dna-systemer. Det betyder, at sporprofiler optaget i dna-profilregisteret før november 2011 og personprofiler optaget i dna-profilregisteret før juni 2012 er typebestemt efter 10 dna-systemer.

I flere europæiske lande udføres retsgenetiske dna-analyser på baggrund af 16 dna-systemer ligesom i Danmark. Visse steder anvendes fortsat analyser baseret på 10 dna-systemer, mens retsgenetiske dna-analyser i Nederlandene er baseret på 23 dna-systemer.

2.2. Sammenligning af dna-profiler

Man kan sammenligne tilgængelige dna-systemer uanset antal. De dna-systemer, der er indeholdt i 10 dna-profilanalysen, findes således alle i 16 dna-profilanalysen. Det er derfor muligt at sammenligne dna-profiler, der er undersøgt med 10 dna-profilanalysen med dna-profiler, der er undersøgt med 16 dna-profilanalysen. Sammenligning kan dog kun foretages i de 10 dna-systemer, de to analyser har tilfælles.

Retsgenetisk Afdeling kan som udgangspunkt altid opgradere en personprofil til 16 dna-systemer. Dette kan enten ske ved at sikre og undersøge en ny prøve fra den pågældende person eller ved at anvende en arkiveret referenceprøve. Der foreligger i langt de fleste tilfælde en arkiveret referenceprøve, såfremt den tilhørende dna-profil er registreret i

dna-profilregisteret. Derimod er det sjældent muligt at opgradere prøver fra spor, da der typisk ikke vil være tilstrækkeligt materiale til at foretage en ny analyse.

2.3. Anvendelsen af dna som statistisk bevis i straffesager

Når der er dna-profilsammenfald mellem dna-profilerne for et spor og en person, beregnes om muligt, hvor sandsynligt det er at observere værdierne i sporprofilen, hvis sporet faktisk stammer fra den pågældende person, i forhold til, hvor sandsynligt det er at observere dna-profilen, hvis sporet stammer fra en anden person (typisk en tilfældig person fra den danske befolkning). Dette sandsynlighedsforhold udtrykkes med et tal - en såkaldt *likelihood-kvotient*. Tallet angiver, hvor mange gange mere sandsynligt det er at observere dna-profilerne, hvis sporet stammer fra en bestemt person, end hvis sporet stammer fra en tilfældig anden person i den danske befolkning. Sandsynligheden (likelihood-kvotienten) beregnes ud fra kendskabet til hyppigheden af de påviste dna-faktorer i en given befolkningsgruppe.

For at undgå risikoen for at overvurdere den bevismæssige vægt af dna-profilsammenfald har Retsgenetisk Afdeling valgt at anvende en sandsynlighedsgrænse på 1.000.000. I de retsgenetiske erklæringer angives resultatet, at "dna-profilen for sporet er beregnet til at være mere end 1.000.000 gange mere sandsynlig, hvis det undersøgte dna stammer fra f.eks. tiltalte, end hvis det undersøgte dna stammer fra en tilfældig anden person." Den beregnede likelihood-kvotient kan dog ofte være betydeligt højere.

Ved dna-profilsammenligninger, hvor den beregnede bevismæssige vægt er mindre end 1.000.000, anføres den beregnede værdi, f.eks. 10.000 eller 200. En bevismæssig vægt på 1 betyder, at resultatet af dna-profilsammenligningen taler lige meget for og imod, at det undersøgte dna-spor stammer fra personen frem for en tilfældig, anden person.

Retsgenetisk Afdeling sætter ikke ord på den bevismæssige vægt i de retsgenetiske erklæringer, men angiver alene den beregnede værdi (likelihood-kvotienten). Det skyldes bl.a., at undersøgelser har vist, at verbaliseringer i højere grad misforstås end de eksakte tal, når vægten af et bevis kommunikeres.

Dna-beviset skal inddrages i bevisvurderingen på lige fod med andre beviser. Retten må derfor fra sag til sag forholde sig til, hvilken bevismæssig vægt dna-beviset har i forhold til skyldsspørgsmålet i overensstemmelse med princippet om den fri bevisbedømmelse.

2.3.1. Tilfældigt sammenfald

Ved dna-profilsammenligninger kan der ske et tilfældigt sammenfald mellem et spor og en dna-profil fra en person, som ikke har afsat sporet. I takt med at dna-profilregisteret vokser, øges også risikoen for, at der ved søgning i dna-profilregisteret opstår sådanne tilfældige sammenfald. Dette er helt forudsigeligt og skyldes det forhold, at jo flere dna-profiler, der sammenlignes med, jo større er sandsynligheden for, at man finder en person, der passer ved et tilfælde (og ikke fordi personen er ophavsmand til sporet). Man vil derfor oftere opleve, at en dna-profil for et spor i en sag matcher en dna-profil fra en person i dna-profilregisteret, uden at personen har noget som helst med sagen at gøre.

Sandsynligheden for et tilfældigt sammenfald er generelt større i tilfælde, hvor et dna-spor indeholder materiale fra mere end én person (såkaldte blandingsprofiler).

Risikoen for tilfældige sammenfald er omvendt lavere, jo flere dna-systemer en profilanalyse er baseret på. Der er således meget mindre risiko for tilfældige sammenfald, når dna-profilanalysen er baseret på 16 dna-systemer i stedet for som tidligere 10 dna-systemer.

2.3.2. Forhåndsodds

En dna-profilanalyse kan ikke i sig selv angive sandsynligheden for, at et biologisk spor - eksempelvis fra et gerningssted - stammer fra en bestemt person frem for en tilfældig anden person i den danske befolkning. For at vurdere sandsynligheden for, at et spor stammer fra personen, er det derfor nødvendigt at inddrage al relevant information, herunder dna-beviset.

Ligesom det gør sig gældende med andre tekniske beviser, vidnebeviser mv., skal dna-beviset i hver enkelt sag vurderes i forhold til sagens sammenhæng og øvrige beviser. I den forbindelse kan det for eksempel være relevant at se på, om tiltalte har bopæl i nærheden af gerningsstedet eller har befundet sig i nærheden heraf på gerningstidspunktet, om tiltalte har begået ligeartet kriminalitet, hvor der eventuelt er anvendt samme modus, og om tiltalte har et alibi, motiv mv. Endvidere skal mistænktens personlige forhold, herunder køn, alder og signalement, sammenholdt med sagens øvrige oplysninger inddrages.

Dna-beviset skal således ikke betragtes isoleret, men skal vurderes i forhold til alle de andre omstændigheder, der er i sagen. Forhåndsoddsene skal inddrages i vurderingen, hvilket vil sige, at alle de momenter, der taler for henholdsvis skyld og uskyld, skal inddrages i den samlede vurdering af, om den pågældendes skyld er sandsynliggjort i en sådan grad, at der ikke består nogen rimelig tvivl herom (grundsætningen om "in dubio pro reo").

Til illustration kan f.eks. nævnes Østre Landsrets dom trykt i TfK 2014.1066, hvor T var tiltalt for to indbrudstyverier. Der var fundet blod på gerningsstederne, og der var udarbejdet dna-erklæringer, hvoraf det fremgik, at dna-profilen talte for, at det undersøgte dna stammede fra T frem for en tilfældig anden person. Dna-profilen i materialet blev beregnet til at være mere end 1.000.000 gange mere sandsynlig, hvis det undersøgte dna stammede fra T, end hvis det undersøgte dna stammede fra en tilfældig anden person i den danske befolkning. T var tidligere straffet med bøder for berigelseskriminalitet. T boede inden for en afstand af 35 km fra gerningsstederne. Landsretten fandt, at T var skyldig i indbruddene (dissens).

Der kan endvidere henvises til Østre Landsrets dom trykt i TfK 2016.592/2, hvor T var tiltalt for forsøg på tyveri ved at være brudt ind i et kolonihavehus for at stjæle, hvilket mislykkedes. Politiet havde på gerningsstedet sikret et cigaretskod, der blev undersøgt for dna. Af dna-erklæringen fremgik, at dna-profilen talte for, at det undersøgte dna stammede fra T frem for en tilfældig anden person. Dna-profilen for materialet blev beregnet til at være mere end 1.000.000 gange mere sandsynlig, hvis det undersøgte dna stammede fra T, end hvis det undersøgte dna stammede fra en tilfældig anden person i den danske befolkning. T var tidligere straffet for berigelseskriminalitet. T boede i samme haveforening og røg cigaretter. Landsretten bemærkede, at cigaretskoddet ikke kunne være kastet ind i huset udefra. Landsretten fandt, at T var skyldig i forsøg på tyveri (dissens).

2.3.3. Flytbart spor

Det skal indgå i vurderingen af, hvilken betydning dna-beviset kan tillægges, om der er tale om et spor, der knytter sig direkte til forbrydelsen som for eksempel sæd på et voldtægtsoffer, eller om det drejer sig om dna på flytbare ting som for eksempel et cigaretskod, en flaske, eller en hue mv., som kan være placeret på gerningsstedet af andre.

Til illustration kan f.eks. nævnes Vestre Landsrets dom trykt i TFK 2011.135, hvor T bl.a. var tiltalt for tyveri ved at have stjålet smykker, en PH-lampe, et ur og en sparegris til en samlet værdi af ca. 10.000 kr. fra en villa med en nærmere angiven beliggenhed, hvortil han skaffede sig adgang ved at opbryde et vindue. Det fremgik af en erklæring fra Retsgenetisk Afdeling, at der fra en blodplet på stuegulvet på gerningsstedet var fundet sammenfald af dna-profiler for tiltalte med en bevismæssig vægt på mere end 1.000.000. T var tidligere straffet flere gange for berigelseskriminalitet. Landsretten anførte, at fundet af blodpletten på gerningsstedet efter indholdet af erklæringen fra Retsgenetisk Afdeling talte med altovervejende sandsynlighed for, at T havde været på gerningsstedet. Herefter og efter oplysningerne om, at T tidligere var straffet flere gange for tyverier fra gerningssteder, der ligesom det aktuelle gerningssted var beliggende ikke så langt fra hans bopæl, fandt retten det bevist, at T var gerningsmanden til indbruddet.

Omvendt f.eks. i Vestre Landsrets dom trykt i TFK 2011.216, hvor T var tiltalt for to indbrud. Politiet havde fra begge gerningssteder sikret biologiske spor, bl.a. fra et cigaretskod. Dna-erklæringerne viste, at det var mere end 1.000.000 gange mere sandsynligt, hvis det undersøgte materiale fra de to gerningssteder stammede fra T end en tilfældig anden person i den danske befolkning. T var tidligere straffet for berigelse og prøveløsladt. T ankede det ene forhold. Landsretten fandt, at cigaretskoddet med dna var det eneste bevis i sagen og frifandt.

2.3.4. Sporets tilknytning til forbrydelsen

Det skal indgå i bevisvurderingen, om der findes plausible forklaringer på, at tiltaltes dna er fundet på gerningsstedet, f.eks. hvis sporet stammer fra en anden anledning og ikke har tilknytning til forbrydelsen.

Det kunne eksempelvis være tilfældet, hvis politiet finder et cigaretskod lige foran et hus, hvor der har været indbrud, og dna-erklæringen konkluderer, at det er mere end 1.000.000 gange mere sandsynligt at observere dna-profilen, hvis det undersøgte dna stammer fra X, end hvis det undersøgte dna stammer fra en tilfældig anden person. Efterforskningen viser efterfølgende, at X dagligt går tur med sin hund forbi huset, og at et vidne i øvrigt har set ham med hunden på gerningstidspunktet. Sporet stammer formentlig fra X, men har altså ikke nødvendigvis tilknytning til forbrydelsen.

2.3.5. Sekundær overførsel

Dna-spor kan i visse tilfælde overføres ved indirekte kontakt mellem en person og en genstand. Det kunne f.eks. være i forbindelse med et håndtryk, hvor den ene persons dna overføres til den anden person og derefter til en genstand. Dette kaldes sekundær overførsel.

En anden mulighed er, at dna-sporet er blevet overført fra en effekt til en anden. Det kunne f.eks. være, hvis effekterne har været i direkte kontakt med hinanden (afsmitning)

eller ved sekundær overførsel. Eksempelvis hvis én person rører ved en genstand med en anden persons dna og derefter rører en anden genstand, hvorefter dna overføres til genstanden.

Til illustration kan f.eks. nævnes Østre Landsrets dom trykt i TfK 2017.341, hvor T var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 192 a (besiddelse mv. af særligt farlige våben). Politiet havde bl.a. fundet en halvautomatisk pistol med ammunition og andre våben i en kælder. Dna-undersøgelsen konkluderede, at det var mere end 1.000.000 gange mere sandsynligt at observere dna-profilen, hvis det undersøgte dna stammede fra T, end hvis det undersøgte dna stammede fra en tilfældig, anden person. Et vidne, som var dømt i samme sagskompleks, forklarede, at han efter ordre fra et bandemedlem havde placeret våbnene, herunder pistolen, i kælderen. T forklarede bl.a., at han ikke havde set pistolen, men vidnet og T kendte hinanden, og vidnet havde lånt T's arbejdshandsker. Landsretten fandt, at det efter forklaringerne var nærliggende, at vidnet kunne være kommet i besiddelse af T's arbejdshandsker, og det kunne ikke afvises, at T's dna på den måde kunne være overført sekundært til pistolen. Landsretten frifandt på den baggrund (dissens).

2.3.6. Tiltaltes forklaring

Tiltaltes forklaring indgår også i bevisvurderingen og i vurderingen af dna-beviset. I den forbindelse må det vurderes, om den tiltalte har en plausibel forklaring på, at det med stor sandsynlighed er den pågældendes dna, som er fundet for eksempel på gerningsstedet.

Til illustration kan f.eks. nævnes Østre Landsrets dom trykt i TfK 2019.1160, hvor T blev dømt for brugstyveri af motorkøretøj samt en række færdselslovsovertrædelser. Der var fundet et dna-spor på airbaggen i førersiden, og blandings dna-profilen talte for, at en del af det undersøgte dna stammede fra T (likelihood-kvotient på 1.000.000). Landsretten bemærkede, at der ikke forelå anden plausibel forklaring på, at T's dna var fundet på bilen, end at tiltalte havde været fører af bilen.

2.4. Politiets og anklagemyndighedens praksis for brug af dna-analyser baseret på sammenligning af 10 og 16 dna-systemer

Rigspolitiet orienterede i oktober 2012 politikredsene om, at Retsgenetisk Afdeling siden juni 2012 havde analyseret alle referenceprøver med 16 dna-systemer mod tidligere 10. Rigspolitiet tilkendegav i den forbindelse over for politikredsene, at Retsgenetisk Afdelings ændrede praksis ikke gav anledning til, at der skulle udtages nye dna-prøver af personer, der allerede er registreret i dna-profilregisteret. Det blev tillige tilkendegivet, at politikredsene kunne anmode om en genanalyse (opgradering) af en eksisterende referenceprøve i tilfælde, hvor der er sammenfald med en profil, der indeholder dna fra mere end én person (en såkaldt blandingsprofil) med en lav bevismæssig beregning, når blandingsprofilen er baseret på en analyse af 10 dna-systemer.

Rigspolitiet udstedte i august 2016 en vejledning om dna-profilregisteret, som bl.a. beskrev politikredsens opgaver i forbindelse med anvendelse af registeret. I tråd med Rigspolitiets vejledning fra 2012 er det i vejledningen fra 2016 anført, at politikredsene ikke skal udtage en ny dna-prøve af en person, hvis personen allerede er registreret i dna-profilregisteret. Vejledningen indeholder ikke retningslinjer for, hvornår det kan være relevant at foretage en ny analyse af en referenceprøve.

I november 2018 modtog Rigspolitiet en skrivelse fra Retsgenetisk Afdeling, hvor det bl.a. fremgår, at i situationer, hvor der er konstateret sammenfald på søgning i Rigspolitiets dna-profilregister (såkaldte "cold hits"), vil det næsten altid være relevant at opdatere personens dna-profil fra 10 dna-systemer til 16 dna-systemer. Rigspolitiets informerede i november 2018 politikredsene om skrivelsen, ligesom Rigspolitiet opdaterede vejledningen fra 2016 om dna-profilregisteret.

Rigsadvokaten udarbejdede første gang i november 2010 en intern vejledning til anklagerne om retsgenetiske erklæringer og brugen af dna-beviset i straffesager. Vejledningen blev revideret i oktober 2016. Som noget nyt omtalte den reviderede vejledning bl.a. de situationer, der kan forekomme, når spor- eller referenceprøver er optaget før 2012 og derfor baseret på 10 dna-systemer.

Det fremgik af vejledningen, som var rettet mod anklagerens vurdering af dna-beviser i forbindelse med afgørelsen af spørgsmålet om tiltalerejsning mv., at anklagerens beslutning om at foretage en supplerende analyse baseret på 16 dna-systemer skulle bero på en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag, men at det typisk ikke ville være relevant for anklageren at anmode om en supplerende analyse, hvis der forelå et profilsammenfald baseret på 10 dna-systemer med en bevismæssig vægt (likelihood-kvotient) på over 1.000.000.

Vejledningen byggede bl.a. på den forudgående dialog, som Rigsadvokaten havde haft med Retsgenetisk Afdeling, og hvor der var peget på, at supplerende analyser baseret på 16 dna-systemer navnlig kunne være relevant i sager, hvor den bevismæssige vægt (likelihood-kvotienten) er beregnet til under 1.000.000, eller hvis der er tale om et såkaldt "cold hit".

Det bemærkes i den forbindelse, at anklagerens vurdering af dna-beviset adskiller sig fra den situation, der kan opstå under politiets efterforskning, hvor mistanken mod en bestemt person alene er baseret på, at der ved en søgning i dna-profilregisteret findes et profilsammenfald, og som omtales som et "cold hit". Det skyldes, at et dna-bevis ikke kan stå alene i en straffesag. For at tiltalerejsning kan komme på tale, vil der således altid skulle foreligge andre beviser, som styrker mistanken mod den pågældende. Det kan ud over vidneforklaringer f.eks. være telefonaflytninger, sms-korrespondance, masteoplysninger, kriminaltekniske undersøgelser, retskemiske undersøgelser, relevante forstraffe, erklæringer fra Retslægerådet mv. Anklagerens formål med at indhente en supplerende dna-analyse vil således være at supplere allerede foreliggende beviser.

2.4.1. Rigspolitiets retningslinjer af 21. oktober 2019

I oktober 2019 blev Rigspolitiet og Rigsadvokaten bekendt med en konkret sag, hvor der havde været rettet mistanke mod en person på baggrund af et overordentligt stærkt match i dna-profilregisteret, hvor personen var registreret med 10 dna-systemer. Da der efterfølgende blev udført en supplerende analyse baseret på 16 dna-systemer viste denne imidlertid, at mistanken var ubegrundet.

I lyset af denne sag besluttede Rigspolitiet den 21. oktober 2019 efter drøftelser med Rigsadvokaten derfor at udstede nye retningslinjer for opdatering af dna-referenceprofiler, der er typebestemt efter 10 dna-systemer. Retningslinjerne indebærer, at der i sager, hvor en mulig mistænkt identificeres på baggrund af et hit i dna-profilregisteret baseret på en dna-personprofil med 10 dna-systemer (profiler

optaget før 2012), altid skal ske en opdatering af dna-personprofilen til 16 dna-systemer. Retningslinjerne indebærer endvidere, at der ikke må foretages straffeprocessuelle skridt i sagen, herunder sigtelse af en potentiel mistænkt, før der er foretaget fornyet undersøgelse på baggrund af 16 dna-systemer. Dog kan der efter omstændighederne foretages helt uopsættelige efterforskningskridt. Endelig følger det af retningslinjerne, at politikredsene i alle sager, hvor dna er af væsentlig betydning for den samlede bevisbedømmelse bør sikre, at der i videst muligt omfang anvendes dna-analyser baseret på 16 dna-systemer.

Rigsadvokaten udsendte samtidig en instruktion til alle anklagere om at sikre, at retningslinjerne fremover følges i alle sager, herunder både i forbindelse med iværksættelse af straffeprocessuelle indgreb, ved afgørelse af tiltalespørgsmålet og under hovedforhandling mv.

Ved skrivelse af 13. marts 2020 har Rigspolitiet efterfølgende meddelt politikredsene, at man har besluttet at automatisere opgraderingsprocessen af DNA-register-match således, at når Retsgenetisk Afdeling i forbindelse med sagsbehandlingen bliver opmærksom på sager, hvor der ikke er foretaget opgradering af personprofilen til 16 DNA-systemer, foretages opgraderingen uden forudgående anmodning fra politikredsene. Beslutningen er truffet for at minimere risikoen for, at der i efterforskninger anvendes match baseret på 10 DNA-systemer, samt for at reducere sagsbehandlingstiden, som ellers ville opstå, når politikredsene skulle genfremsende sager til opgradering til 16 DNA-systemer. Automatiseringen har været gældende fra den 16. marts 2020.

Det bemærkes, at eventuelle behov for specialberegninger, som opstår i forlængelse af opgraderingerne, i første omgang ikke er omfattet af automatiseringen, idet kapaciteten til specialberegninger pt. er begrænset.

3. Den konkrete sag

Den 9. april 2016 modtog Københavns Politi anmeldelse om et indbrud i en lejlighed foretaget samme dag mellem kl. 11.00 og kl. 18.00. Hoveddøren var brækket op, og politiet havde umiddelbart ingen mistænkte. Der blev optaget DNA-spor fra ledningerne til et TV i stuen, idet ledningerne var taget ud af stikket.

Den 13. juni 2016 modtog Københavns Politi en erklæring fra Retsgenetisk Afdeling, hvoraf det fremgik, at der var fundet et match med DNA-profilen tilhørende T med en bevismæssig vægt på mere end 1.000.000.

Efter søgning traf politiet den 24. november 2016 T på bopælen, hvor han indvilligede i at møde til afhøring og optagelse af foto og fingeraftryk. Under afhøring nægtede han indbruddet. Forevist billeder fra gerningsstedet og kort over området oplyste han, at han aldrig havde været på stedet. Foreholdt DNA-sporet på ledningen oplyste han, at han ikke kunne udelukke at have solgt ledningerne på dba.dk eller lignende.

Den 2. januar 2017 blev forurettede afhørt nærmere om det pågældende TV. Han oplyste, at TV'et var købt i 2012, og at han ikke erindrede at have købt nye eller brugte ledninger hertil. Det var alene ham eller hans nærmeste venner, som kunne have rørt ved ledningerne siden 2012.

Den 23. august 2018 blev der rejst tiltale i sagen ved Retten på Frederiksberg. Det fremgår af anklagerens notat, at der ved tiltalerejsningen var lagt vægt på DNA-

erklæringen, på at T tidligere var dømt for indbrud i 2013, og på at indbruddet var begået i samme by som T's bopæl.

På begæring af den beskikkede forsvarer blev der den 6. december 2018 rettet henvendelse til NETS for at få oplyst transaktioner på T's betalingskort på gerningsdagen. Eneste relevante transaktion var en betaling foretaget på gerningsdagen i en H&M, der lå ca. 1,7 km fra gerningsstedet.

Den 17. december 2018 blev T ved Retten på Frederiksbergs dom idømt 60 dages fængsel. Dommen blev afsagt med dissens, hvor flertallet lagde vægt på dna-erklæringen, samt at der var en transaktion på T's betalingskort i en H&M nær ved gerningsstedet. Erstatningspåstanden på 141.180,50 kr. blev taget delvist til følge, således at der alene domfældtes til at betale 99.099,50 kr. T ankede dommen i retsmødet.

Den 18. september 2019 blev dommen stadfæstet i Østre Landsret, hvor 5 dommere stemte for stadfæstelse, mens 1 stemte for skærpelse til 3 måneder. Derudover blev erstatningspåstanden taget til følge i fuldt omfang. Det fremgår af dommen, at landsretten lagde vægt på dna-erklæringen, på transaktionen i H&M, og på at T var tidligere straffet for berigelseskriminalitet, herunder indbrud.

Den 15. november 2019 anmodede forsvareren Statsadvokaten i København om, at dna-personprofilen blev opgraderet til 16 dna-systemer, og T blev på den baggrund den 25. november 2019 tilsagt til at møde ved politikredsen med henblik på optagelse af en ny dna-referenceprøve.

Den nye dna-referenceprøve blev optaget den 4. december 2019, og politikredsen oprettede samme dag en anmodning om undersøgelse af referenceprøven i NKC's elektroniske system. Ved fremsendelsen anmodede politikredsen om analyse af referenceprøven i et kommentarfelt i NKC SAG med anførelsen af, at "der skal foretages sammenligning mellem sigtedes nye dna-prøve til den konkrete sag". Den normale procedure for anmodning om sporsammenligning er ved fremsendelse af mail til NKC, hvilket dog ikke skete i den konkrete sag.

Kommentarer anført i kommentarfeltet i NKC SAG overføres ikke til anmodningen, der fremsendes til Retsgenetisk Afdeling. Teksten fra kommentarfeltet fremgår derfor ikke af den kvittering, som politikredsen udskriver og fremsender til Retsgenetisk Afdeling sammen med den optagne referenceprøve. Herudover var NKC i den konkrete sag ikke opmærksom på, at kommentarfeltet var udfyldt af politikredsen. Som følge heraf blev Retsgenetisk afdeling ikke anmodet om at foretage en sammenligning mellem referenceprofilen og sporet i sagen, da prøven blev sendt til dem samme dag.

Den 5. december orienterede politikredsen statsadvokaten om, at referenceprøven var optaget, og at den forventede sagsbehandlingstid ved Retsgenetisk Afdeling var op til 3 måneder. Forsvareren blev orienteret samme dag, herunder om den forventede sagsbehandlingstid.

Den 9. december 2019 modtog Retsgenetisk Afdeling referenceprøven fra T. Retsgenetisk Afdeling har i den forbindelse oplyst, at en ny referenceprøve fra en person eller en anmodning om genanalyse af en tidligere fremsendt referenceprøve ikke i sig selv giver anledning til, at Retsgenetisk Afdeling foretager fornyede sammenligninger med

eventuelle spor under samme journalnummer, medmindre der samtidig fremsendes en rekvisition, hvoraf det tydeligt fremgår, at en sådan sammenligning ønskes, eller der er tale om et såkaldt dna-registerhit fra 16. marts 2020 og frem. Retsgenetisk Afdeling modtog således en anmodning om at udarbejde en dna-profil vedrørende referenceprøven - ikke en sammenligningserklæring.

Den 11. december 2019 var dna-profilen for referenceprøven færdig, hvilket Retsgenetisk Afdeling rapporterede til NKC. Dagen efter modtog NKC elektronisk resultatet af dna-personprofilen. Profilen blev registreret i DNA-profil-registret. Herefter ses der ikke at være foretaget yderligere.

Fra den 23. januar til den 20. marts 2020 afsonede T de 60 dages fængsel.

Den 20. februar 2020 rykkede forsvareren statsadvokaten for svar. Statsadvokaten anmodede samme dag politikredsen om en status i sagen, og den 21. februar 2020 rykkede politikredsen NKC for svar på undersøgelsen. NKC svarede den 24. februar politikredsen, at man samme dag havde anmodet Retsgenetisk Afdeling om at udarbejde en sammenligningserklæring, samt at en ny erklæring kunne forventes at foreligge indenfor 2-3 uger. Politikredsen orienterede statsadvokaten, som samme dag orienterede forsvareren om den forventede sagsbehandlingstid.

Den 26. februar 2020 forelå en ny erklæring fra Retsgenetisk Afdeling, som blev modtaget hos politikredsen den 27. februar 2020, hvor den ved en fejl blev sendt til arkiv. Politikredsen har i den forbindelse oplyst, at sagen i politikredsens sagsbehandlingssystem var registreret som henlagt på arkiv, hvilket er helt normalt, når en sag er afsluttet i byretten. Det fremgik dog af systemet, at der afventedes en ny dna-erklæring. NKC modtog samme dag dna-erklæringen elektronisk.

Den 27. april 2020 rykkede forsvareren statsadvokaten, men modtog intet svar. Han rykkede derfor igen den 6. maj 2020, hvorefter statsadvokaten rykkede NKC direkte. NKC meddelte samme dag statsadvokaten, at dna-erklæringen var fremsendt til politikredsen den 27. februar 2020, og at der ikke var fuldt profilsammenfald mellem dna-profilen for T og sporet. Statsadvokaten orienterede samme dag forsvareren om, at den nye erklæring afveg fra den første. Statsadvokaten oplyste herefter politikredsen om, at den nye erklæring var fremsendt til politikredsen den 27. februar 2020, og at politikredsen straks skulle fremfinde den nye erklæring. Samtidig anmodede statsadvokaten om, at politikredsen undersøgte, hvorvidt straffen var blevet fuldbyrdet.

Den 7. maj 2020 fandt politikredsen dna-erklæringen via POLintra (politiets intranet) og fremsendte den til statsadvokaten, som samme dag orienterede chefanklageren i politikredsen og Rigsadvokaten om sagen. Senere samme dag fremsendte statsadvokaten en foreløbig redegørelse for sagen, som politikredsen havde udarbejdet, til Rigsadvokaten. Det blev i forlængelse heraf aftalt, at statsadvokaten skulle fremsende en indstilling om genoptagelse til Rigsadvokaten. Den 10. maj fremsendte statsadvokaten indstillingen om genoptagelse til Rigsadvokaten, som på baggrund af indstillingen - og efter aftale med forsvareren - sendte en begæring om genoptagelse til Den Særlige Klageret den 12. maj 2020.

Sagen afventer nu, at Den Særlige Klageret tager stilling til, om sagen skal genoptages.

4. Vurdering af den konkrete sag

Rigsadvokaten har på baggrund af gennemgangen under afsnit 3 overvejet, i hvilket omfang der måtte være begået fejl fra politiets og anklagemyndighedens side i denne sag.

4.1. Straffesagen

Det skal indledningsvis bemærkes, at den foreliggende sag ikke er udtryk for, at der har været fejl i Det Centrale Dna-profilregister eller i de erklæringer, der er udarbejdet til brug i straffesager. Dna-profilerklæringer, der er typebestemt efter 10 dna-systemer, er i sig selv således hverken urigtige eller fejlbehæftede. En supplerende undersøgelse på 16 dna-systemer kan imidlertid validere resultatet af dna-erklæringen yderligere, herunder føre til enten en højere eller en lavere sandsynlighed, hvilket har været tilfældet i den konkrete sag.

Det bemærkes endvidere, at da dna-erklæringen blev indhentet i 2016, var der efter de gældende retningslinjer intet krav om, at politikredsene skulle udtage en ny dna-prøve af en person, hvis personen allerede var registreret i dna-profilregisteret. Det var således i overensstemmelse med de dagældende retningslinjer, at dna-personprofilen ikke blev opgraderet fra 10 til 16 dna-systemer i forbindelse med efterforskningen.

Det var umiddelbart også i overensstemmelse med de dagældende retningslinjer, at dna-personprofilen ikke blev opgraderet forud for tiltalerejsningen og behandlingen ved by- og landsret. Som det fremgår af afsnit 2.4 ovenfor, fremgik det således af Rigsadvokatens daværende retningslinjer til anklagerne, at det typisk ikke ville være relevant for anklageren at anmode om en supplerende analyse, hvis der forelå et profilsammenfald baseret på 10 dna-systemer med en bevismæssig vægt (likelihood-kvotient) på over 1.000.000 - hvilket var tilfældet i den konkrete sag.

Endelig bemærkes det, at dommen - med de oplysninger, der forelå på domstidspunktet - umiddelbart er i overensstemmelse med den domspraksis, der foreligger i lignende sager. Der henvises i den forbindelse bl.a. til de domme, der er omtalt under afsnit 2.3.2, hvoraf det dog ikke fremgår, om der er sket sammenligning efter 10 eller 16 dna-systemer.

På denne baggrund er det samlet set Rigsadvokatens opfattelse, at straffesagen er behandlet i overensstemmelse med de retningslinjer og den praksis, der var gældende på daværende tidspunkt.

I lyset af den foreliggende sag havde det efter Rigsadvokatens opfattelse dog været ønskeligt, hvis retningslinjerne for opgradering af dna-personprofiler var blevet ændret på et tidligere tidspunkt.

4.2. Indhentelse af ny dna-erklæring

Der er efter Rigsadvokatens opfattelse til gengæld begået klare fejl, da der efter anmodning fra forsvareren skulle indhentes en ny sammenligning af spor- og referenceprøve efter 16 dna-systemer.

Det er efter Rigsadvokatens opfattelse således stærkt beklageligt, at NKC - til trods for den manglede anmodning om sporsammenligning pr. mail fra politikredsen - ikke var opmærksom på, at anmodningen fremgik i kommentarfeltet i NKC SAG ved bestillingen til Retsgenetisk Afdeling den 4. december 2019. Dette indebærer, at der ikke blev fulgt op,

da dna-profilen for referenceprøven blev modtaget fra Retsgenetisk Afdeling den 12. december 2019, og at en sammenligning som følge heraf derfor først blev iværksat den 24. februar 2020, efter at forsvareren havde rykket for svar. Herudover er det stærkt beklageligt, at dna-erklæringen ved en fejl i politikredsen blev sendt på arkiv, da den blev modtaget hos Københavns Politi den 27. februar 2020.

Rigsadvokaten har i den forbindelse noteret sig, at Københavns Politi efter det oplyste har indskærpet over for den relevante afdeling, at der fremover bør udvises særlig omhyggelighed i forbindelse med visitationen af post til afsluttede sager. Herudover vil sagsgangene efter det oplyste blive gennemgået, så det sikres, at lignende fejl fremover undgås.

Rigsadvokaten har endvidere noteret sig, at det efter statsadvokatens opfattelse havde været ønskeligt i lyset af den lange sagsbehandlingstid i forbindelse med indhentningen af den nye dna-erklæring, at man løbende havde fulgt op på sagens status af egen drift. Dette er Rigsadvokaten enig i.

Det kan tilføjes, at det efter Rigsadvokatens opfattelse herudover i alle tilfælde havde været ønskeligt, at fuldbyrdelsen af straffen var blevet sat i bero, indtil der forelå en ny sammenligning af spor- og referenceprøve efter 16 dna-systemer. Dette skal ikke mindst ses i lyset af, at anmodningen kom kort tid efter, at Rigspolitiet og Rigsadvokaten i oktober 2019 havde ændret retningslinjerne for opgradering af dna-referenceprofiler, netop fordi der i sager som denne er risiko for tilfældige sammenfald mellem et spor og en dna-profil fra en person, som ikke har afsat sporet. Det bemærkes endvidere, at forsvareren i sin anmodning anførte, at han ikke kendte noget til fuldbyrdelsesstatus og herved har henledt opmærksomheden på spørgsmålet om fuldbyrdelse.

I forlængelse heraf bemærkes, at en fuldbyrdelse af straffen formentlig helt havde kunnet undgås, hvis de fejl, der er fremhævet ovenfor, ikke var blevet begået.

5. Fremadrettede initiativer

Det er ikke nyt, at der ved dna-profilssammenligninger kan ske et tilfældigt sammenfald mellem et spor og en dna-profil fra en person, som ikke har afsat sporet. Risikoen for sådanne sammenfald er således vokset i takt med, at dna-profilregisteret er vokset. Det skyldes, at jo flere dna-profiler, der sammenlignes med, jo større er sandsynligheden for, at man finder en person, der passer ved et tilfælde, jf. også afsnit 2.3.1 ovenfor. Det nye er imidlertid, at nogen er blevet dømt på baggrund af et sådant tilfældigt sammenfald.

Det bemærkes i den forbindelse, at der den 21. oktober 2019 er udstedt nye retningslinjer, som bl.a. indebærer, at der i sager, hvor en mulig mistænkt identificeres på baggrund af et hit i dna-profilregisteret baseret på en dna-personprofil med 10 dna-systemer, altid skal ske en opdatering af dna-personprofilen til 16 dna-systemer. Fra den 16. marts 2020 sker opdateringen i øvrigt automatisk hos Retsgenetisk Afdeling, dvs. uden at politikredsen selv skal anmode herom, jf. afsnit 2.4 ovenfor. En sag som den foreliggende, hvor nogen dømmes baggrund af en sammenligning af dna efter 10 dna-systemer, bør derfor ikke kunne opstå fremover.

Der vil dog også fremover kunne ske et tilfældigt sammenfald mellem et spor og en dna-profil fra en person, som ikke har afsat sporet, om end risikoen vil være meget mindre, når der analyseres på 16 dna-systemer frem for 10 dna-systemer. Af den grund vil det

også fremover være afgørende at sikre, at der blandt rettens aktører er tilstrækkelig viden om dna-beviset og dets begrænsninger. I den forbindelse bemærkes, at den foreliggende sag alt andet lige må forventes at skærpe opmærksomheden hos anklagere, forsvarere og dommere om de begrænsninger, der er forbundet med anvendelsen af dna-beviser.

Det bemærkes endvidere, at Rigsadvokaten på baggrund af drøftelser i november 2019 med bl.a. Retsgenetisk Afdeling, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Foreningen af Forsvarsadvokater og Danske Advokater har udarbejdet nye samlede retningslinjer for anvendelsen af dna i straffesager, som vil blive gjort offentligt tilgængelige inden udgangen af maj 2020 i form af et nyt afsnit i Rigsadvokatmeddelelsen. Retningslinjerne vil bl.a. adressere de mere generelle problemstillinger, som politi, anklagere, forsvarere og dommere skal være opmærksomme på, når dna anvendes i efterforskningen og som bevis i straffesager. Rigspolitiet vil samtidig opdatere politiets vejledninger på området.

Rigsadvokaten kan herudover oplyse, at det allerede forud for den foreliggende sag er besluttet at iværksætte et peer-review fra relevante aktører, herunder Retsgenetisk Afdeling, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Foreningen af Forsvarsadvokater og Danske Advokater. Peer-reviewet, der sammen med en række andre peer-reviews er del af handlingsplanen for læring af teledata-sagen, vil have til formål at belyse, om der fra anklagemyndighedens side er foretaget en tilstrækkelig risikovurdering i forhold til anvendelsen af dna-beviser, og om de initiativer, der hidtil er iværksat, er egnede og tilstrækkelige til at håndtere de udfordringer, der er forbundet med anvendelse af dna-beviser i straffesager. Det vil i den forbindelse f.eks. kunne overvejes at se på, om der er behov for at styrke uddannelsen af anklagere, forsvarere og dommere i forhold til anvendelsen af dna-beviser i straffesager. Afviklingen af peer-reviewet er bl.a. som følge af nedlukningen af de offentlige arbejdspladser pga. covid-19 endnu ikke igangsat, men vil blive gennemført snarest muligt.

Det kan endelig tilføjes, at håndteringen af dna-beviser i straffesager herudover indgår i det review af opbevaring og behandling af tekniske efterforskningsmidler og beviser i politiets og anklagemyndighedens it-systemer, som blev iværksat i november 2019 med eksternt bistand. Formålet med reviewet er at foretage en uvildig afdækning af, om der er risiko for teknisk forvanskning af de tekniske bevismidler, som indhentes, opbevares og behandles af politiet, og som er af væsentlig betydning for den efterfølgende anvendelse i efterforskningen og i retten. Reviewet skal bl.a. komme med anbefalinger til eventuelle kvalitetsforbedrende tiltag med henblik på at undgå risiko for teknisk forvanskning af bevismidler.

Det er Rigsadvokatens opfattelse, at disse initiativer samlet set bør kunne tage højde for de problemstillinger, som anvendelsen af dna som bevis i straffesager kan give anledning til.

6. Bagudrettede initiativer

Som nævnt i afsnit 4 er den foreliggende sag ikke udtryk for, at der har været fejl i Det Centrale Dna-profilregister eller i de erklæringer, der er udarbejdet til brug for straffesager. Dna-profilerklæringer, der er typebestemt efter 10 dna-systemer, er i sig selv således hverken urigtige eller fejlbehæftede. En supplerende undersøgelse på 16 dna-systemer kan dog validere resultatet af dna-erklæringen yderligere, herunder føre

til enten en højere eller en lavere sandsynlighed, hvilket har været tilfældet i den konkrete sag.

Der er efter Rigsadvokatens opfattelse heller ikke grundlag for at antage, at dna-erklæringer generelt har været anvendt i pådømte straffesager på en måde, der giver anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder. Det bemærkes i den forbindelse, at det i alle tilfælde vil være fremgået af erklæringen, at sammenligningen er baseret på 10 dna-systemer, ligesom den korrekte beregnede sandsynlighed (likelihood-kvotient) vil være fremgået. Det bemærkes endvidere, at et dna-bevis aldrig vil stå alene, da det skal være underbygget af andre beviser, jf. bl.a. Højesterets dom trykt i U2017.35. Endelig bemærkes det, at den mistænkte og dennes forsvarer vil have haft mulighed for at anmode om en supplerende dna-analyse, hvis de har vurderet det til at være i mistænktens interesse (og praktisk muligt). Den mulighed vil de fortsat have, også selvom den mistænkte efterfølgende måtte være blevet dømt.

Der er efter Rigsadvokatens opfattelse derfor ikke umiddelbart grund til at antage, at der skulle være flere sager, hvor en supplerende undersøgelse på 16 dna-systemer vil gøre en forskel for skyldvurderingen. I lyset af den foreliggende sag kan det efter Rigsadvokatens opfattelse imidlertid heller ikke afvises.

Rigsadvokaten vil derfor sammen med Rigspolitiet overveje, hvilke muligheder der er for at identificere de sager, hvor en supplerende undersøgelse på 16 dna-systemer kan give mening. Skal sagerne identificeres, må det dog alt andet lige forventes at ville kræve en omfattende manuel gennemgang af flere tusinde sager.

Rigsadvokaten og Rigspolitiet vil sammen med Retsgenetisk Afdeling endvidere drøfte mulighederne for i givet fald at gennemføre undersøgelserne i praksis. Med den nuværende kapacitet hos Retsgenetisk Afdeling vil undersøgelserne således ikke kunne forventes gennemført inden for en overskuelig fremtid, uden at det vil få store konsekvenser for den øvrige drift hos afdelingen.

Det har desværre ikke været muligt at afslutte disse overvejelser og drøftelser inden for den frist, der er givet for denne redegørelse.